

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԹԵՄԱ- *Էկոլոգիական դաստիարակությունը՝ որպես անձի ձևավորման և զարգացման անհրաժեշտ բաղադրամաս*

Մասնակցի անուն ազգանուն՝ Շուշիկ Պողոսյան

Դպրոց (աշխատանքի վայր)՝ Դավիթ բեկի միջնակարգ

Դեկավար՝ Ն. Ջավադյան

Վերապատրաստում իրականացնող կազմակերպություն՝

Կապանի N2 ավագ դպրոց

2022թ.

1 ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ	3
ԳԼՈՒԽ 1 ԷԿՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ ՈՐՊԵՍ ԱՆՁԻ ՁԱՎՎՈՐՄԱՆ և ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ԱՆՅՐԱԺԵԾՏ ԲԱՂԱԴՐԱՄԱՍ:	5
ԳԼՈՒԽ 2 ԷԿՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆ ՈՒ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ:	11
ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ	19
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ	20

ՆԵՐԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Թեմայի արդիականությունը: Էկոլոգիան հին հունարենից թարգմանաբար նշանակում է գիտությունն տան մասին: Էկոլոգիա հասկացության հիմքում ընկած է բնությունը, նրա հավասարակշռության պահպանությունը, որը շատ վաղուց է սկսված, իսկ նոր ժամանակներում այն դարձել է կենտրոնական հարց, համամարդկային հիմնախնդիր, որով զբաղվում է ՄԱԿ-ը, ամբողջ մարդկությունը: Բնության պահպանությանը մասնակցում են նաև դպրոցականները: Հարցն այդպես է դրված.

-Եթե ուզում ենք, որ մեր մոլորակը և ժողովուրդները գոյատևեն, ապա յուրաքանչյուր մարդ, յուրաքանչյուր դեռահաս, պատանի, երիտասարդ շրջակա միջավայրի պահպանությունը պիտի դարձնի իր սուրբ պարտականությունը:

Մարդու աշխատանքային գործունեության հետևանքով շրջակա միջավայրը կարող է խաթարվել երկու դեպքում.

ա) երբ մարդը բնությունից կորզում և օգտգործում է ոչ այնքան, որքան կարելի է, և ոչ այնտեղ, որտեղ կարելի է,

բ) երբ մարդը բնությանն է վերադարձնում արտադրության այնքան թափոններ և այնքան քանակով, որ բնությունը չի հասցնում «մարսել», այսինքն չի կարողանում ինքնամաքրվել: Երկու դեպքում էլ տեղի է ունենում Էկոլոգիական ճգնաժամ, ապա նաև աղետ:

Շրջակա միջավայրի պահպանությանը իրենց գործուն մասնակցությունը պետք է ունենան ` դպրոցը, ընտանիքը և ողջ հասարակությունը: Այս գործում մեծ է հատկապես դպրոցի դերը, քանի որ այստեղ է իրագործվում կազմակերպված, պլանավորված դաստիարակությունը:

Փաստացի օրինակներով պետք է հասկացնել սովորողներին, թե ինչու պահպանել բնությունը: Այսպես` ուսուցիչ-դաստիարակը իր աշակերտներին պարզաբանում է, որ մարդն առանց թթվածնի կարող է ապրել երկու րոպե, իսկ առանց ջրի երեք օր: Պատմում է, որ արդյունաբերության արտանետումների հետևանքով վերջին տարիներին մթնոլորտի ջերմությունը բարձրացել է 0,5°-ով, որի հետևանքները կարող են ողբերգական լինել: Օզոնի շերտը կարող է ճեղքվել և արեգակի վնասակար, սպանիչ ճառագայթները կթափանցեն երկրի կենսոլորտը և աղետի պատճառ կդառնան: Մեր օրերում մթնոլորտը աղտոտում են ատոմային

Էլեկտրակայանների վթարները, ցինկի, կապարի, սնդիկի արդյունաբերությունը և այլն:

Ջեռագոտության նպատակը և խնդիրները: Ջեռագոտության նպատակն է ուսումնասիրել բնապահպանական խնդիրները և նրանց ուսուցումը դպրոցում, այս նպատակից ելնելով ածխատանքում հեռագոտել ենք հետևյալ խնդիրները՝

- Ուսումնասիրել Էկոլոգիական դաստիարակությունը՝ որպես անձի ձևավորման և զարգացման անհրաժեշտ բաղադրամաս:
- Վերլուծել Էկոլոգիական դաստիարակության նպատակն ու խնդիրները:

ԳԼՈՒԽ 1 ԷԿՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ ՈՐՊԵՍ ԱՆՁԻ ՁԱՎՈՐՄԱՆ և ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ԱՆՋՐԱԺԵՇՏ ԲԱՂԱԴՐԱՄԱՍ:

1970-ական թվականներին առանձին գիտնականներ պնդում էին, որ անձի համակողմանի ու ներդաշնակ զարգացումը կարելի է իրականացնել դաստիարակության ընդհանուր համակարգի երեք բաղադրամասերով. գաղափարական, բարոյական և աշխատանքային, որը իհարկե, հեռու է ճշմարտություն լինելուց: Առաջնորդվել նման կոնցեպցիայով կնշանակի. առաջին՝ աղճատել դաստիարակության բովանդակությունը, երկրորդ՝ կտրատել դաստիարակության ընդհանուր համակարգի օրինաչափ կապերը, երրորդ՝ արհեստականորեն խոչընդոտել դաստիարակության մյուս բաղադրամասերի ուղղությամբ կրթվելու, դաստիարակվելու, զարգանալու՝ դպրոցականներին ընձեռնված հնարավորությունները, չորրորդ՝ դաստիարակության նկատմամբ չունենալ համալիր մոտեցում կամ ուղղակի հրաժարվել այդ գաղափարից:

Մշտապես պետք է իմանալ, որ անձի համակողմանի ու ներդաշնակ զարգացումը ենթադրում է աճող սերնդի մտավոր, բարոյական, աշխատանքային, գեղագիտական, ֆիզիկական, իրավական, տնտեսագիտական, Էկոլոգիական դաստիարակություն: Որպեսզի անձը նշված ուղղություններով ունենա և՛ զարգացվածություն, և դաստիարակվածություն, կարևոր է, որ այդ երկուսը ներդաշնակված լինեն մարդու անձի մեջ: Ահա սա է առաջատար նպատակը: Այդ են հաստատում աշխարհի առաջադեմ մանկավարժները, հոգեբանները, սոցիոլոգները, փիլիսոփաները, ընդհանրապես բոլոր մեծ մտածողները:

Գիտատեխնիկական առաջընթացի ներկա ժամանակաշրջանը, որը առաջ է բերել բնության հավասարակշռության աննախադեպ խախտումներ, կենսոլորտի հետագա զարգացումը կախման մեջ է դնում մարդուց:

Այսօր, առավել քան երբևիցե, մարդկությանը անհրաժեշտ է ազատագրվել բնության ուժերի դեմ պայքարողի՝ բնության տիրակալի բարդույթից:²

Գիտնականների կարծիքով, Էկոլոգիական կրթությունն ու դաստիարակությունը այն հիմնական ոլորտներն են, որով հնարավոր է փոխել մարդու կողմից բնության նկատմամբ այդպիսի մոտեցումը, և որի շնորհիվ մարդը

1. ² Венгер Л.А., Марцинковская Т.Д., Венгер А.Л. Готов ли ваш ребенок к школе. – М.: Знание, 1994. – 192 с.

կարող է հասնել աշխարհի կայուն զարգացման: Ժամանակակից աշխարհը ապրում է իր զարգացման ծանր շրջանը: Տեխնոկրատական քաղաքակրթությունը հակասությունների մեջ է մտել բնության օրենքների հետ՝ օգտագործելով բնությունը, մարդը գերազնահատել է կենսոլորտի հնարավորությունները՝ կորցրածը վերականգնելու առումով:

Շրջակա միջավայրի վիճակի այդպիսի գիտակցումը գիտելիքների տարբեր բնագավառների մասնագետներին բերեց այն եզրակացության, որ Էկոլոգիական ճգնաժամը ըստ էության, կրում է աշխարհայացքային, հոգևոր-բարոյական բնույթ: Իսկ դա նշանակում է, որ Էկոլոգիական աղետի վիճակից դուրս գալու առաջին պայմանը սովորողների մոտ բնության անաչառության վերաբերյալ ունեցած պատկերացման և բնությունը, որպես զուտ կենսապահովման միջոց դիտարկելու արժեքային կողմնորոշման վերափոխումն է:

Այսօր ընտանիքի, նախադպրոցական հաստատությունների, դպրոցի խնդիրը պետք է լինի երեխայի գիտակցությանը հասցնել այն գաղափարը, որ յուրաքանչյուր մարդ բնության հետ կապված է անտեսանելի թելերով և լրիվ կախված է նրանից ոչ միայն կենսաբանական, այլև հոգևոր առումով և պետք է նրանից ընդօրինակի ներդաշնակությունը, ռիթմը, համաչափությունը, նպատակահարմարությունը, բարությունը և այլն, որպեսզի նրանք գիտակցեն, որ իրենցից յուրաքանչյուրը բնության մի մասնիկ է և պետք է ենթարկվի այն կարգ ու կանոնին, որը տիրում է բնության մեջ: Շրջակա միջավայրը բոլոր մարդկանց հոգածության առարկան պետք է լինի, և նրա բարեհաջող վերականգնման համար բոլորը անձնական պատասխանատվություն են կրում:

Սովորողների մեջ շրջակա աշխարհի հետ փոխհարաբերության կուլտուրայի պատվաստման գործում գլխավոր դերը պատկանում է դաստիարակությանը, որն ապահովում է անձի հոգևոր-բարոյական հասունացումը՝ նպաստելով նրա՝ բնության հետ ունեցած հարաբերությունների ներդաշնակությունը և որոշում հասարակության սոցիալ-մշակութային զարգացման հեռանկարները: Էկոլոգիական դաստիարակությունը չի կարող կիրառվել սոցիալ-մշակութային տեսանկյունից դուրս, քանի որ մարդու փոխգործունեությունը բնության և սոցիալական միջավայրի հետ միշտ արտացոլում է մշակույթի այն տեսակը, որի կրողը նա է: Ահա թե ինչու առանց բնօգտագործման (մշակույթի, կուլտուրայի) փոփոխության չի կարելի սպասել կենսոլորտում դրական փոփոխությունների: Մշակույթը դա մարդու կենցաղի այն բնագավառն է, որտեղ պետք է փնտրել

Էկոլոգիական հիմնախնդիրների պատասխանները, քանի որ նրա հիմնավորման մեջ է ընկած բնության իմաստավորման արժեքները: Դաստիարակության հիմնական գործառույթը կայանում է նրանում, որ աճող սերնդին փոխանցի մշակութային այն արժեքները, որոնք կուտակվել են նախորդ սերունդների կողմից և մասնակցությունը յուրաքանչյուրի մշակութային փորձի ձևավորմանը, որը Էկոլոգիական իմաստով հասունացնում է անձի շրջակա բնական և սոցիալական միջավայրի հետ ունեցած փոխհարաբերություններում՝ իմացական հուզագագամունքային և նորմատիվային մակարդակներում:

Արդյունքում՝ դաստիարակության օբյեկտը՝ անձը, բնօգտագործողի իր դիրքորոշումը փոխում է բնապահպանական դիրքորոշման՝ հաղթահարելով այն բարդույթը, որ կողմնորոշված է մարդու՝ բնության վրա ունեցած մեծ ազդեցությամբ:

Գիտականների մեկ ուրիշ խումբ Էկոլոգիական դաստիարակության հիմնական նպատակը դիտում է որպես անձի Էկոլոգիական գիտակցության և մտածողության, Էկոլոգիական կուլտուրայի, բնության նկատմամբ պատասխանատու վերաբերմունքի զարգացում, ինչպես նաև բնօգտագործման գործնական փորձի ձևավորում և տեղյակություն, ճիշտ որոշումների ընդունում, որը և կնպաստի մարդկանց առողջ կենցաղի կայուն սոցիալ-տնտեսական զարգացմանը, երկրի Էկոլոգիական անվտանգությանը³:

Ա.Ա. Վերբիցկին Էկոլոգիական կրթություն ասելով հասկանում է մարդու կողմից Էկոլոգիական կուլտուրայի յուրացում դաստիարակություն և ինքնակրթության միջոցով, ինչպես նաև կենցաղային և աշխատանքային գործունեության շրջանակներում: Իսկ անընդմեջ Էկոլոգիական կրթության նպատակը նա համարում է Էկոլոգիական կուլտուրայի հարստացումը ամբողջ կյանքի ընթացքում⁴:

Մենք գտնում ենք, որ Էկոլոգիական դաստիարակությունը ավագ սերնդի կողմից դաստիարակության, կրթության, բարոյական որակների ու հոգևոր այլ արժեքների փոխանցում է, նրանց մեջ ձևավորելու բնության նկատմամբ պատասխանատու վերաբերմունք, բնօգտագործման կարողությունների ու

2. ³ Ասատրյան Լ.Թ, Ավանեսյան Լ.Գ., Սահակյան Ա.Ս. «Էկոլոգիական դաստիարակության համակարգը ավագ դպրոցում» Երևան, 2003թ.:

⁴ Венгер Л.А., Марцинковская Т.Д., Венгер А.Л. Готов ли ваш ребенок к школе. – М.: Знание, 1994. – 192 с.

հմտությունների ձևավորման առողջ կենսաձևի մշակման նպատակով: Էկոլոգիական դաստիարակության հիմնական նպատակը դառնում է բնության նկատմամբ արժեքային ճիշտ կողմնորոշումների, բնապահպանական ընդունակությունների, պատասխանատու վերաբերմունքի, բնության մեջ ճիշտ վարքագծի ունակությունների դրսևորումը և Էկոլոգիական կուլտուրայի ձևավորումը: Այսինքն՝ Էկոլոգիական դաստիարակություն ասելով հասկանում են անձի ուսուցման, դաստիարակության և զարգացման գործընթացների ամբողջական միասնությունը, որը նպատակաուղղված է աճող սերնդի Էկոլոգիական կուլտուրայի և աշխարհայացքի ձևավորմանը:

«Էկոլոգիական գիտակցություն», «Էկոլոգիական մտածողություն», «Էկոլոգիական կուլտուրա» հասկացությունները նոր են և դեռևս ձևավորման ընթացքի մեջ են, որոնք խնդրառում են նոր բացատրություններ:

Էկոլոգիական կուլտուրան, որպես դաստիարակության հետևանք, չպետք է ընկալել որպես զուտ արտաքին ներգործություն: Էկոլոգիական կուլտուրայի տիրապետող մարդը տարբերվում է բնության հետ ներդաշնակության հասնելու ոչ միայն իր արտաքին աշխարհով, այլև իր ներքին աշխարհով:

Այսօր, երբ բազմաթիվ գործոնների ազդեցության հետևանքով կորչում են բարոյական շատ արժեքներ, և հասարակությունը կարիք է զգում իսկական արժեքների, պետք է հենվել բնահարմարության, ճշմարիտ արժեքների գերակայության վրա, որով կարելի է որոշել իսկական Էկոլոգիական կուլտուրա ունեցող անձին: Միայն կուլտուրայի միջոցով է հնարավոր մարդկանց գործունեության համապատասխանեցումը կենսոլորտի և կյանքի սոցիալական օրենքներին:

Էկոլոգիական կուլտուրա ունեցող մարդը առաջին հերթին հասնում է ներդաշնակության ինչպես իր ներաշխարհի, այնպես էլ արտաքին աշխարհի հետ: Ավագ դպրոցական տարիքում այդ ունակությունը ձևավորվում է հիմնական հատուկ գիտելիքների, հուզական ոլորտի և Էկոլոգիական գործունեության կարողությունների զարգացման հաշվին:

Մարդուն շրջապատող աշխարհը բազմաձև և բազմադեմ է, դա ոչ միայն բնական և սոցիալական աշխարհն է, այլ արվեստի, տեղեկատվության, տեխնիկայի, բարձր տեխնոլոգիաների, բառերի աշխարհն է: Այդ աշխարհներից յուրաքանչյուրի հետ ավագ դպրոցականը այնպիսի հարաբերություններ պետք է ստեղծի, որոնք նրան հնարավորություն կտան՝ ներդաշնակ ապրելու դրանց հետ:

Չաճախ այդ հարաբերությունները տարերային են, և այդ ժամանակ դերահասը դասեր է առնում դասից՝ հաղթահարելով սեփական սխալները: Կարելի է ասել ավագ դպրոցականները մարդկանց, բնության հետ շփվելու դասեր են առնում ծնողներից, ուսուցիչներից, որոնք փոխանցում են իրենց կենսափորձը: Սակայն հաճախ ավագ սերնդի Էկոլոգիական արժեքների փորձը միշտ չէ, որ համապատասխանում է նոր ժամանակի պահանջներին: Չե՞ որ շատ սերունդներ դաստիարակվել են բնության նվաճողի, սպառողի ոգով:

Էկոլոգիական դաստիարակության պրակտիկան ցույց է տալիս, որ ավագ դպրոցականների Էկոլոգիական գիտելիքների ձևավորումը իրականացվում է կենսաբանության, քիմիայի և աշխարհագրության դասերին:

Ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ ոչ բոլոր սովորողներն են սիրում նշված առարկաները և Էկոլոգիական տեղեկատվություն կրող նյութերի նկատմամբ նրանց ցածր հետաքրքրությունը բացատրվում է ոչ միայն նրանով, որ այն չի համապատասխանում սովորողների հոգեկան պահանջմունքներին, այլ նաև նրանով, որ այդ նյութերը ուսուցիչների կողմից մատուցվում են ձևական, առանց հատուկ շեշտվածության և նպատակաուղղվածության: Այդ պատճառով էլ ավագ դպրոցականների Էկոլոգիական գրագիտության հիմնական բովանդակությունը կազմում են միայն բնության վրա մարդու բացասական ազդեցության վերաբերյալ գիտելիքները:

Էկոլոգիական դաստիարակության կարևոր գործոն է համարվում անձի կողմից բնության և հասարակության փոխհարաբերության՝ սոցիալ-Էկոլոգիական իդեալի ըմբռնումը, որն իր հերթին ենթադրում է բարոյականային որակների, համոզմունքների, բնության նկատմամբ պատասխանատվության ձևավորում: Էկոլոգիական դաստիարակության խնդիրը բազմասպեկտ է (բազմատեսանկյուն), և նրա բացահայտման մեթոդաբանական հիմքը համարվում է աշխարհայացքը: Չաշվի առնելով բնակլիմայական պայմանները, տեղային ավանդույթներն ու սովորույթները՝ Էկոլոգիական գիտակցության ամբողջական ուսումնասիրումը և բնութագրումը հնարավորություն կտան ավելի նպատակային կազմակերպել Էկոլոգիական կրթությունը: Էկոլոգիական դաստիարակությունը՝ որպես դաստիարակության ընդհանուր համակարգի բաղադրամաս, ուղղված է դպրոցականների համակողմանի զարգացմանը և գիտական աշխարհայացքի ձևավորմանը, այնքանով, որ այն անձի գիտակցության և հոգևոր միասնության հիմքն է, քանի որ հայեցակարգային

առումով մտնում է անձի գիտական աշխարհայացքի կառուցվադքի մեջ: Անձի համակողմանի զարգացման բարդ հյուսվածքում գիտական աշխարհայածքի ձևավորումն ունի իր արանձնահատուկ դերը և հնարավորություն է տալիս նրան վերախմբավորելու մարդու բազմապիսի կենսավործը սոցիալական ակտիվ կենսադիրքի շուրջ՝ գործնական, իմացական, հոգևոր և հուզագնահատողական նպատակով, ինչպես նաև որոշում է անձի ուղղվածության բնույթը:

ԳԼՈՒԽ 2 ԷԿՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆ ՈՒ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ:

Մարդկային հասարակությունը իր զարգացման ներկա փուլում բախվել է Էկոլոգիական գլոբալ խնդիրների հետ: Շատ փիլիսոփաներ, գիտնականներ, քաղաքագետներ, իրենց աշխատությունն երում վերլուծում են պատճառները և ելք են որոնում Էկոլոգիական ճկնաժամից դուրս գալու համար :

Բնապահպանական խնդիրների լուծման համար բավարար չէ բնօգտագործման գործընթացների իրավական և տնտեսական կարգավորումը, այլ անհրաժեշտ է մարդկային գործունեության մեջ նոր արժեքա-նորմատիվային հարաբերությունների յուրացում, որը հնարավորություն է ստեղծում Էկոլոգիական աշխարհայացքի ձևավորման համար:

Կարելի է ասել, որ դաստիարակությունը կոչված է ոչ միայն անցյալի արժեքները փոխանցելու, այլև դպրոցականներին նախապատրաստելու ապագայի ստեղծագործական ընկալմանն ու կերտմանը: Դաստիարակությունը առաջին հերթին պետք է ապահովի համապատասխան ունակությունների, արժեքային կողմնորոշումների, վարքագծի և բնության աշխարհի նկատմամբ պատասխանատու վերաբերմունքի ձևավորումը⁵:

Ներկա ժամանակում գնալով խորանում են ինչպես գլոբալ, այնպես էլ տարածաշրջանային և տեղային բնապահպանական հիմնախնդիրները, որոնք արտահայտվում են հասարակության և բնության կապերի համակարգում հակասությունների սնմամբ:

Մի շարք գիտնականներ (Վ.Ա. Կոպտյուկ, Ի.Դ. Լապտեև, Ն.Դ.Ռեյմերս) Էկոլոգիական հիմնախնդիրներն են համարում՝

1. կենսոլորտային կենսաբազմազանության կրճատումը,
2. մարդկանց առողջական վիճակի վատացումը,
3. շրջակա միջավայրի աղտոտումը արդյունաբերական թափոններով, լրացուցիչ Էներգիայով և տեղեկատվությամբ,
4. կենսոլորտի կենսաբազմազանության կրճատումը:

Նշված հիմնախնդիրները չեն կարող շրջանցել կրթության ոլորտը:

Դիտարկելով մարդու Էկոլոգիական աշխարհայացքի և Էկոլոգիական մշակույթի խնդիրը՝ մենք անցնում ենք նրա հոգևոր ներաշխարհը, ներխուժում

⁵ Гушлевская Г.С. Организация работы компьютерно-игрового комплекса дошкольного учреждения. // Детский сад от А до Я. – 2003. – №1.

- իր և ուրիշների առողջության՝ որպես հասարակական արժեքի պահպանման նկատմամբ հոգատար վերաբերմունքի ձևավորում,

- Էկոլոգիական իրադրության ամբողջական պատճառահետևանքային վերլուծություն,

- Էկոլոգիական գաղափարների ֆարոգչություն,

- շրջակա միջավայրի գեղագիտական ընկալում և գնահատում:

Դպրոցականների Էկոլոգիական դաստիարակության գործընթացն իրականացնելու համար անհրաժեշտ է հաշվի առնել նրա առանձնահատկությունները.

ա) բազմատեսանկյունությունը

բ) համալիրությունը

գ) անձնային-անհատական բնույթը:

Այսպիսով Էկոլոգիական դաստիարակությունն ուղղված է դպրոցականների մեջ բնության, շրջակա միջավայրի մասին հասկացությունների ձևավորմանը, գիտելիքների հարստացմանը, բնության հետ ներդաշնակվելու ձգտման որակների դաստիարակման, դա էլ իր հերթին հարստացնում և ապահովում է ընդհանուր դաստիարակության ողջ գործընթացը: Այն պետք է իրականացնել սկսած վաղ մանկական տարիքից՝ ընտանիքում, նախակրթական հաստատություններում, հանրակրթական դպրոցներում և արտադպրոցական հիմնարկներում:

Դպրոցականների Էկոլոգիական դաստիարակության իրականացման առաջնային գործոնը Էկոլոգիական կրթությունն է, որը տրվում է ուսումնական արարկաների՝ բնագիտության, բուսաբանության, կենսաբանության, աշխարհագրության, գրականության և այլ առարկաների միջոցով⁶:

Երկրորդ գործոնը՝ բնության, շրջակա միջավայրի ուսումնասիրման բնապահպանական հատուկ խմբերում և ընկերություններում:

Էկոլոգիական դաստիարակության խնդիրներն են.

ա) դպրոցականների կողմից այն առաջատար գաղափարների և հիմնական հասկացությունների և գիտելիքների յուրացումը, որոնց հիման վրա բնության

⁶ Ասատրյան Լ.Թ, Ավանեսյան Լ.Գ., Սահակյան Ա.Ս. «Էկոլոգիական դաստիարակության համակարգը ավագ դպրոցում» Երևան, 2003թ.:

օրենքներին համապատասխան որաշակիացվում է մարդու ներգործությունը բնության վրա,

բ) բնության սոցիալ-տնտեսական, առողջարահիզենիկ և հոգևոր գեղագիտական արժեքների իմացությունը,

գ) սովորողների բնաճանաչողական ընդունակությունների, բնապահպանական կարողությունների և հմտությունների ձևավորումը և զարգացումը,

դ) բնական միջավայրի ստեղծագործական վերափոխման ունակությունների մշակումը՝բնության հավասարակշռությունը վերականգնելու առումով, բնապահպանական գաղափարների քարոզչությունը,

ե) բնության նկատմամբ ակտիվ դիրքորոշման, վարքի նորմաների պահպանումը, պարտքի և պատասխանատվության զգացման պատվաստումը:

Էկոլոգիական դաստիարակության նպատակը կարելի է դիտարկել տարբեր տեսանկյուններից՝

ա) սոցիալական,որն արտահայտում է հասարակության պահանջը դաստիարակության նկատմամբ,

բ)անհատական-անձնային, որին հասնելու համար կարևոր նշանակություն է ձեռք բերում անձի Էկոլոգիական գիտակցության Էկոկենտրոն տեսակը, Էկոլոգիական մտածողության և Էկոլոգիական պատասխանատվության ձևավորումը:

Փաստացի, անառարկելի օրինակներով պիտի հասկացնել սովորողներին, թե ինչու պահպանել բնությունը:Այսպես, ուսուցիչ դաստիարակը իր աշակերտներին պարզաբանում է, որ մարդն առանց թթվածնի կարող է ապրել 2 րոպե,առանց ջրի՝ 3 օր:Պատմում է, որ արդյունաբերության արտանետումների հետևանքով վերջին տարիներին մթնոլորտի ջերմությունը բարձրացել է 0.5 աստիճանով,որի հետևանքները կարող են ողբերգական լինել:Եթե մթնոլորտի ջերմությունը շարունակի բարձրանալ, Անտարկտիդայի հզոր սառցադաշտերը կհալվեն և համաշխարհային օվկիանոսի մակարդակը կբարձրանա 66մ-ով ու մերձափնյա շատ տարածքներ կանցնեն ջրի տակ:Ավելին, օզոնի շերտը կարող է ճեղքվել և արեգակի վնասակարար,

սպանիչ ճառագայթները կթափանցեն երկրի կենսոլորտը և աղետի պատճառ կդառնան⁷:

Չնարավոր է արդյոք նման գիտելիքներ տալ դպրոցականներին և ուլքեր պետք է տան: Այո, հնարավոր է: Այդ աշխատանքը կարող են կատարել կենսաբանության, աշխարհագրության, քիմիայի, ֆիզիկայի, ֆիզկուլտուրայի ուսուցիչները, ընդհանրապես ողջ մանկավարժական կոլեկտիվը(1-էջ 385):

Սովորողների Էկոլոգիական կուլտուրայի ձևավորման համար կարևոր դեր կարող են խաղալ (բացի ուսումնական գործընթացից) արտադասարանային և արտադպրոցական ուսումնադաստիարակչական աշխատանքները: Մի շարք գիտնականներ (Ի. Դ. Չվերև, Ա. Ն. Չախլեցկի, Ի. Տ. Սուրավեգինա և ուրիշներ) մշակել են դպրոցականների Էկոլոգիական կրթության սկզբունքները և Էկոլոգիական կուլտուրան: Այդ սկզբունքների թվին են դասվում ուսուցման գործընթացում միջառարկայական կապերի արդյունավետորեն օգտագործումը, Էկոլոգիական նյութերի, Էկոլոգիական հիմնախնդիրների, շրջակա միջավայրի ուսումնասիրումը և բնության պահպանության նպատակով միջոցների կիրառումը, շրջակա միջավայրի հետազոտությունը և Էկոլոգիական պրոբլեմների հետ կապ ունեցող երևույթների հայտնագործումը:

Էկոլոգիական դաստիարակության հիմնական նպատակ դառնում է բնության նկատմամբ արժեքային ճիշտ կողմնորոշումների, բնապահպանական ընդունակությունների , պատասխանատու վերաբերմունքի , բնության մեջ ճիշտ վարքագծի ունակությունների դրսևորումը և Էկոլոգիական կուլտուրայի ձևավորումը: Այսինքն` Էկոլոգիական դաստիարակությունն ասելով հասկանում են անձի ուսուցման , դաստիարակության և զարգացման գործընթացների ամբողջական միասնությունը, որը նպատակաուղղված է աճող սերնդի Էկոլոգիական կուլտուրայի և աշխարհայացքի ձևավորմանը:

⁷ Гушлевская Г.С. Организация работы компьютерно-игрового комплекса дошкольного учреждения. // Детский сад от А до Я. – 2003. – №1.

Էկոլոգիական դաստիարակության պրակտիկան ցույց է տալիս , որ ավագ դպրոցականների Էկոլոգիական գիտելիքների ձևավորումը իրականացվում է կենսաբանության, քիմիայի, աշխարհագրության դասերին:

Ուսումնասիրությունները ցույց տվեցին , որ ոչ բոլոր սովորողներն են սիրում նշված առարկաները և Էկոլոգիական տեղեկատվություն կրող նյութերի նկատմամբ նրանց ցածր հետաքրքրությունը բացատրվում է ոչ միայն նրանով,որ այն չի համապատասխանում սովորողների հոգեկան պահանջմունքներին,այլ նաև նրանով,որ այդ նյութերը ուսուցիչների կողմից մատուցվում են ձևական, առանց հատուկ շեշտվածության և նպատակաուղղվածության:Այդ պատճառով Էլ ավագ դպրոցականների Էկոլոգիական գրագիտության հիմնական բովանդակությունը կազմում են միայն բնության վրա մարդու բացասական ազդեցության վերաբերյալ գիտելիքները:(2-Էջ 7)

Կրթության սոցիալ-Էկոլոգիական գործառույթի, հասարակության կողմից կրթական համակարգերին տրվող սոցիալական պատվերի իմաստավորումը ուսուցչին հնարավորություն է տալիս ձևակերպելու այն որպես հասարակություն մեջ Էկոլոգիական մշակույթի և Էկոլոգիական գիտակցության ձևավորում: Այդ սոցիալ-Էկոլոգիական նոր գործառույթի ձևավորում: Այդ սոցիալ-Էկոլոգիական նոր գործառույթի իրականացումը ուսուցչի կողմից նրան դարձնում է մշակույթի նոր բաղադրամասի՝ Էկոլոգիական գիտակցության ձևավորման կենտրոնական օղակը:

Բնագիտական գիտություններից հետ չեն մնում նաև հումանիտար և սոցիալական գիտությունները, որոնք նույնպես հավակնում են Էկոլոգիական հիմնախնդիրների քննարկմանը:

Բնակության և միջավայրի հարաբերությունների հիմնախնդիրներն առնչվում են մարդկային հասարակության սոցիալական բոլոր ինստիտուտների գործունեությանը (2- Էջ 182):

Սակայն պետք է նշել, որ Հայաստանի Հանրապետությունում Էկոլոգիական լուսավորության ընդհանուր ռազմավարություն դեռևս մշակված չէ: Դրա արդյունքում արդի դպրոցում ուսուցման

Էկոլոգիականացման , Էկոլոգիական գիտելիքների ձեռքբերման ուղիների որոշակիացման նկատմամբ իրականացվում են տարբեր մոտեցումներ:

Անվիճելի է, որ բնության պահպանության գաղափարները պետք է ներգրավվեն բոլոր ուսումնական առարկաներում: Գոհությամբ պետք է նշել, որ այսօր նշանակալիորեն Էկոլոգիականացվել են դպրոցում դասավանդվող բոլոր բնագիտական և կենսաբանական առարկաները: Նրանց հիմնախնդիրը վերաբերում է կենդանի համակարգերի վրա միջավայրի տարբեր արտաքին գործոնների ազդեցության պայմաններին և հետևանքներին, շրջակա միջավայրի ուսումնասիրմանը, բնական պաշարների ռացիոնալ օգտագործմանը, պահպանմանն ու վերափոխմանը, բնակչության և տնտեսության ճիշտ տեղաբաշխմանը, մարդու գործունեության բոլոր հնարավոր հետևանքների կանխատեսմանը և այլն: Էկոլոգիական կրթության տեսական հիմունքների դիտարկումն իրականացվեց փիլիսոփայական, մեթոդաբանական, ընդհանուր գիտական, կոնկրետ գիտական մակարդակով, որը թույլ տվեց մեզ ճշգրտելու այնպիսի հասկացությունների և եզրույթների սահմանումը, ինչպիսիք են՝ «բնապահպանական լուսավորություն», «Էկոլոգիական կրթություն ու դաստիարակություն», «Էկոլոգիական կրթություն» և նրանց հասկացական կազմը (նպատակները, խնդիրները, սկզբունքային դրույթները)՝ հաշվի առնելով համաշխարհային գործընթացները, որոնք մեծ ազդեցություն են թողնում ժամանակակից մանկավարժական գիտության վրա:

Ուսուցիչը պետք է իմանա, թե ինչու որոշ երեխաներ բնությանը վերաբերվում են մեծ հետաքրքրությամբ և սիրով, բացասական արարքներ չեն կատարում, իսկ մյուսները իրենց բոլորովին այլ կերպ են դրսևորում: Ինչպես է ազդում բնության հանդեպ զգայական և գիտակցական վերաբերմունքը բնապահպանական գործունեության վրա: Այսպիսի հարցերի շարքը, որոնք մանկավարժության մեջ մնացել են անորոշ, կարելի է շարունակել: Սրանք, անկասկած, ցույց են տալիս այն հիմնախնդրի բարդությունը, որն ընդգրկում է մարդու մասին գիտությունների՝ առաջին հերթին մանկավարժության և հոգեբանության ոլորտը: Այսինքն՝ փաստ է, որ մանկավարժության մեջ բնությանը՝ որպես դաստիարակության և ստեղծագործության միջոցի, բավարար ուշադրություն չի հատկացվում:

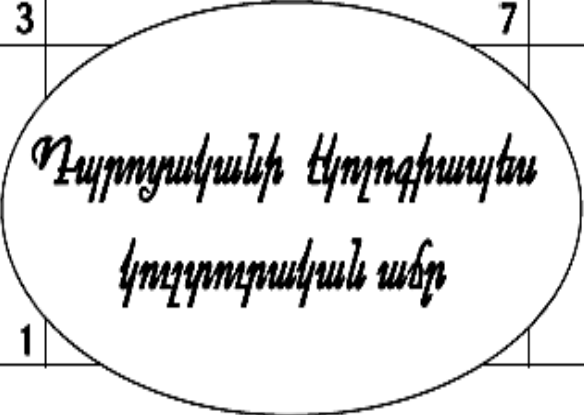
Ժամանակակից Էկոլոգիական կրթության ծրագրում նախատեսվում է ձևական և ոչ ձևական ուսուցման միասնությունը: Ա. Յասմանովը նշում է, որ ոչ ձևական կրթությունն «ընթանում է բնապահպանական, Էկոլոգիական, կենսաբանական տեղեկատվության ծավալի մեծացմամբ՝ զանգվածային լրատվության միջոցների, գեղարվեստական և գիտահանրամատչելի գրականության, բնապահպանական կամավոր ընկերությունների քարոզչության միջոցով»⁸:

Կասկած չի հարուցում այն փաստը, որ դպրոցականների Էկոլոգիական կրթությունը ենթադրում է ուսուցման այնպիսի դիդակտիկական սոր համակարգեր, ձևեր ու մեթոդներ, որոնք առաջ են տանում ներկա կրթական գործընթացը:

Էկոլոգիական կրթության հարցերը քննարկող շատ հետազոտողներ բազմիցս նշել են, որ ուսուցման միջառարկայնության սկզբունքի իրականացումը ենթադրում է դասավանդման մեթոդների համալիր կիրառում, որը նպաստում է ուսուցման արդյունավետության բարձրացմանը, և որին մասնակցում են տարբեր առարկաների ուսուցիչները: Սակայն մենք կարծում ենք, որ Էկոլոգիական կրթության գործընթացի արդյունավետությունը կաելի է բարձրացնել նաև ներդասարանային տարբերակված ուսուցման միջոցով, տարբեր մակարդակի առաջադրանքների համակարգի մշակման, միջառարկայական կապերի կիրառման, դասերի տարբեր ձևերի՝ խաղ-դասերի, էքսկուրսիա-դասերի, մոդուլային դասերի, ալգորիթմացված դասերի միջոցով, որը և փորձե

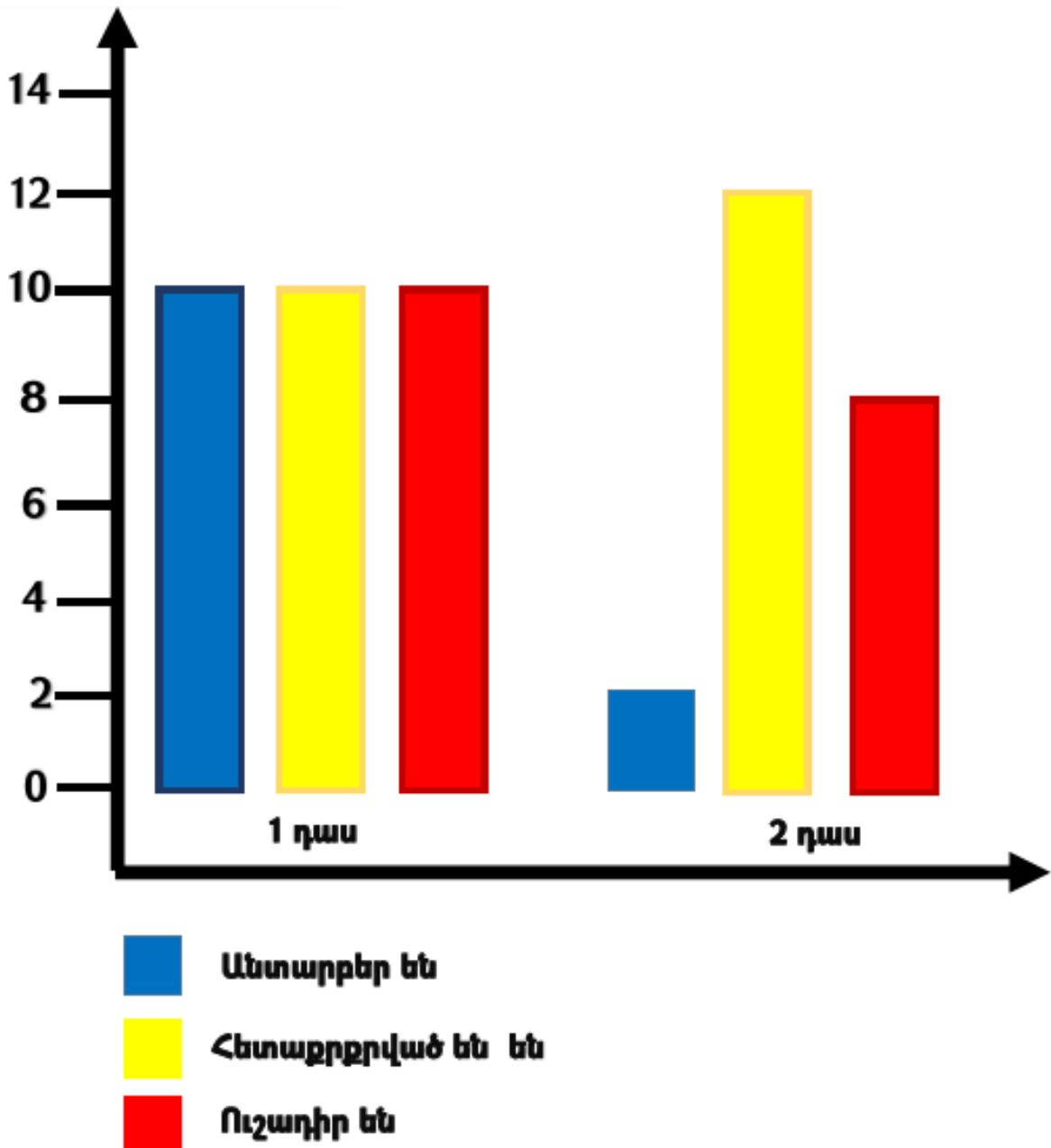
⁸ Ասատրյան Լ.Թ, Ավանեսյան Լ.Գ., Սահակյան Ա.Ս. «Էկոլոգիական դաստիարակության համակարգը ավագ դպրոցում» Երևան, 2003թ.:

Դպրոցականի էկոլոգիապես կուլտուրական անձի մոդուլը

<p align="center">Անձնային որակները</p> <p align="right">3</p>	<p align="center">Վարքը՝ բնության մեջ</p> <p align="right">7</p>	<p align="center">Գործունեությունը</p> <p align="right">6</p>
<p align="center">Շփումը՝ բնության հետ</p> <p align="right">1</p>	<p align="center"> </p> <p align="center">Բարոյական որակները</p> <p align="right">5</p>	
<p align="center">Շրջակա միջավայրի ճանաչումը</p> <p align="right">2</p>	<p align="center">Ընդունակությունը շրջապատի նկատմամբ</p> <p align="right">4</p>	

Սովորողների հետաքրքրությունը Էկոլոգիական դաստիարակությունը

I և II դասերին

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Այսպիսով՝ Եկոլոգիական դաստիարակությունը անմիջապես կախված է Եկոլոգիական գիտակցության, Եկոլոգիական կուլտուրայի և գիտելիքների մակարդակից: Եկոլոգիական դաստիարակությունը չափանիշ է համարվում մարդու գործնական և հոգատար վերաբերմունքը շրջակա միջավայրի նկատմամբ և այդ վերաբերմունքի համապատասխանեցումը հասարակական նորմերին:

Նպատակաուղղված մանկավարժական գործընթացի պայմաններում Եկոլոգիապես դաստիարակված մարդու ձևավորումը ենթադրում է բնական և սոցիալական միջավայրի գործոնների մասին գիտական գիտելիքների օրգանական միասնություն :

Մենք, այժմ ապրում են Եկոլոգիական այնպիսի ժամանակաշրջանում, ուր ամեն պահի կարելի է սպասել Եկոլոգիական աղետի: Դա գլոբալ խնդիր է և վերաբերում է բոլոր ազգերին:

Հայաստանում առկա Եկոլոգիական խնդիրները հասնում են մեծ չափերի:Որպես օրինակ բերենք այն փաստը, որ ընդհանուր տվյալներով յուրաքանչյուր մարդու հասնում է շատ քիչ կանաչ տարածք: Այդ տարածքները ոմանք օգտագործում են սեփական նպատակների համար, հաշվի չառնելով դրա հետագա վտանգավորությունը: Ոչնչացնում են զբոսայգիները, այն դարձնելով սրճարաններ կամ գվարճանքի վայրեր:

Կանաչ տարածքների բացակայության հետևանքով է, որ հիվանդությունների քանակը չափից դուրս շատացել է, ինչպես նաև ոչնչանում են այդ տարածքներում ապրող կենդանիների տեսակները:

Եկոլոգիական դաստիարակության գործընթացի հիմքում ընկած են սովորողների հոգեկան որակները, բնության նկատմամբ հետաքրքրությունը, արժեքային դիրքորոշումներն ու հարաբերությունները:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Ամիրջանյան Յու.Ա. «Մանկավարժություն», Երևան, 2005թ.:
2. Ասատրյան Լ.Թ, Ավանեսյան Լ.Գ., Սահակյան Ա.Ս. «Էկոլոգիական դաստիարակության համակարգը ավագ դպրոցում» Երևան, 2003թ.:
3. Հովսեփյան , Մարուխյան , «Անձի Էկոլոգիական կուլտուրա» Երևան, 2005թ.:
4. «Մանկապարտեզի միջին խմբի ծրագիր» ՀՀ ԿԳ Նախարարություն, ԿԱԻ Երևան-2011
5. Նախաշավիղ ամսագիր 2009-1 Տ. Խանիկյան - Կերպարվեստի ուսուցում՝ համակարգչի օգնությամբ
6. Венгер Л.А., Марцинковская Т.Д., Венгер А.Л. Готов ли ваш ребенок к школе. – М.: Знание, 1994. – 192 с.
7. Гушлевская Г.С. Организация работы компьютерно-игрового комплекса дошкольного учреждения. // Детский сад от А до Я. – 2003. – №1.
8. Использование информационных технологий при работе с дошкольниками Кандинка – 2010
9. Использование современных информационных и коммуникационных технологий в учебном процессе : учебно-методическое пособие// Д.П. Тевс, В. Н. Подковырова, Е. И. Апольских, М. В, Афонина БГПУ.- 2006 - С. 32-48
10. Коджаспирова Г.М., Петров К.В. Технические средства обучения и методика их использования. Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений- М.: Академия, 2002. – 256 էջ